

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA LEKSIKOLOGIYA BO'LIMINI KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA O'RGATISHNI TAKOMILASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Xo'jamqulova Nafisa Ro'ziqulovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

To'raqulova Noila Xusniddin qizi

1-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14909964>

Ta'lim jarayonida boshlang'ich sinflarda ona tili fanining o'rni beqiyosdir. Ayniqsa, leksikologiya bo'limi o'quvchilarning so'z boyligini oshirish, aniq va ravon nutqini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda kreativ yondashuvlar asosida ta'lim berish dolzarb masalalardan biri bo'lib, bu metodlar orqali bolalarning qiziqishini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyati yaratiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida **4K modeli** quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

Kreativlik (Creativity) – O'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga urg'u berish.

Kritik fikrlash (Critical Thinking) – Tanqidiy tahlil qilish va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Kooperatsiya (Collaboration) – Guruhli ish va jamoaviy hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Kommunikatsiya (Communication) – Nutq madaniyati va o'z fikrini aniq ifodalash qobiliyatini rivojlantirish.

Ushbu model o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga yordam berib, ularning mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshiradi.

Kreativlik (Creativity) o'quvchilarning **ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga** qaratilgan asosiy tamoyillardan biridir. Bu ta'lim jarayonida o'quvchilarga **yangicha yondashish, muammolarni noodatij yo'llar bilan hal qilish**, hamda **ijodkorlikni rivojlantirishga** yordam beradi. Kreativlik o'quvchilarning nafaqat **ta'lim jarayonida**, balki **kelajakda hayotdagi muammolarni hal qilish** qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bu tamoyil **zamonaviy ta'lim tizimi** ning ajralmas qismi hisoblanadi.

Leksikologiya bo'limini o'rganishning ahamiyati

Leksikologiya so'zlarning ma'nosi, ularning qo'llanilishi va nutqiy faoliyatdagi o'rnini o'rganadi. Boshlang'ich sinflarda bu bo'limni samarali o'qitish uchun quyidagi jihatlarga e'tibor berish lozim:

- ✓ So'z boyligini oshirish uchun o'yinlar va mashqlar
- ✓ Frazologik iboralar bilan ishlash
- ✓ Lug'at ustida ishlash orqali o'quvchilarning tafakkurini boyitish
- ✓ Turli matnlarni o'qish va tahlil qilish
- ✓ So'z birikmalarining ma'no jihatdan o'zgarishini tushuntirish

Kreativ yondashuvlarning leksikologiya bo'limiga tatbiqi, kreativ ta'lim metodlari o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu metodlar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

Interfaol mashg'ulotlar: Aqliy hujum, rolli o'yinlar, guruhli topshiriqlar

Vizual texnologiyalar: Multimediali resurslar, animatsiyalar, rasmlar orqali tushuntirish

Matn bilan ijodiy ishlash: Hikoya yaratish, lug'aviy mashqlar orqali so'z boyligini kengaytirish

Drama va teatr metodlari: Talabalar hikoya, ertak yoki rivoyatlarni sahnalashtirish orqali so'z boyligini oshiradilar

Aqliy kartalar: So'z va iboralarni grafik tasvirlar orqali bog'lash orqali o'quvchilarning xotirasini mustahkamlash

Kreativ metodlarning o'quv jarayoniga ta'siri, leksikologiya bo'limini kreativ yondashuvlar asosida o'qitish quyidagi natijalarga olib keladi:

O'quvchilarning faolligi va qiziqishi oshadi

Mustaqil va tanqidiy fikrlash shakllanadi

So'z boyligi kengayib, nutq madaniyati rivojlanadi

O'quvchilarning dars jarayonida ishtiroki oshib, bilimlarni tez va samarali o'zlashtiradi

O'quvchilar ijodkorlik qobiliyatini shakllantirish orqali o'z fikrlarini ifodalashda ishonchli bo'ladilar

Matn yaratish va tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi

O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasi oshadi

Kreativ yondashuvlar boshlang'ich sinf ona tili darslarida leksikologiya bo'limini samarali o'qitishda muhim vosita hisoblanadi. Bunday usullar orqali o'quvchilar so'z boyligini oshirish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shunday ekan, zamonaviy ta'lim jarayonida kreativ metodlarni qo'llash dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Kelajakda bu metodlarni yanada kengaytirish va takomillashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qo'shimov I. (2019). Innovatsion pedagogika asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya. 320 bet.

2. Yo'ldoshev A. (2020). Kreativ ta'lim: asosiy tamoyillar va metodlar. Toshkent: Yangi asr avlodi. 275 bet.
3. Mahmudov N. (2018). Pedagogik tafakkur va ijodiy ta'lim metodlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 290 bet.
4. Turdaliyev B. (2021). O'qitish jarayonida kreativ yondashuvlar. Toshkent: Innovatsiya va pedagogika. 310 bet.
5. Karimova D. (2017). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlashni shakllantirish. Toshkent: O'qituvchi. 250 bet.
6. O'rinboyev H. (2016). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Samarqand: Samarqand Davlat universiteti nashriyoti. 280 bet.
7. Ismoilov B. (2015). Boshlang'ich ta'limda ijodkorlik va mustaqil fikrlashni shakllantirish metodikasi. Toshkent: Fan. 270 bet.
8. Nazarov A. (2014). Dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. Toshkent: Sharq. 240 bet.
9. Mamatqulov O. (2020). Boshlang'ich sinflarda innovatsion o'qitish usullari. Nukus: Qoraqalpoq davlat universiteti nashriyoti. 300 bet.
10. Xolmirzayev M. (2018). O'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti nashriyoti. 265 bet.
11. Jalolov J. (2013). Ta'lim jarayonida kreativ pedagogika asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi nashriyoti. 280 bet.
12. Tashkenbayeva L. (2019). Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kreativ o'qitish metodlari. Toshkent: Yangi asr avlodi. 310 bet.
13. Xudoyberganov U. (2021). O'quvchilarni ijodiy tafakkurga o'rgatish usullari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti. 295 bet.
14. Abdurahmonov A. (2017). Ta'limda kreativlik va innovatsion texnologiyalar. Qarshi: Nasaf. 280 bet.
15. Norqulov Sh. (2022). Pedagogik jarayonda zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: O'qituvchi. 320 bet.

